

Küylarning küyi

¹ «Küylarning küyi» — Sulaymanning küyi. □ ■

*Birinchi qisim — Muhəbbatning baxlinixi
{1:2-5:1} Birinchi hatirə — toy küni üstidə
boloqan oylar {1:2-2:7} Birinchi oylinix — Xu-
lamit Sulaymanning ordisida — toy ziyapitigə
tayyarlinix {1:2-1:8} Xulamit Sulaymanoqa söz
qilidu*

² «U otluk aqzi bilən meni sөysun;
Qünki sening muhəbbiting xarabtin xerindur. □

³ Huxpuraktur sening ətiriliring;
Quyuloqan puraklık may sening namingdur;
Xunglaxka kızlar seni sөyidu.
Kənglümni özünggə məhliya qiloaysən —
Biz sanga əgixip yügürəyli!

□ **1:1 «xərḥ»** — bu mawzu «küy-nahxılar arisidiki əng esil küy-nahxa» degən məniddə. Sulayman jəmiy 1005 küy-nahxa yazoqan («1Pad.» 4:32). ■ **1:1 1Pad. 4:32** □ **1:2 «U otluk aqzi bilən meni sөysun»** — ibraniy tilida «u aqzidiki sөyüxliri bilən sөysun!». **«qünki sening muhəbbiting xarabtin xerindur»** — «muhəbbiting» ibraniy tilida köplük xəklidə bolup (muhəbbətliring) muhəbbətlixixning ipadə-hərəkətlirini kərsitidu. 2-4-ayətning xərḥi: Muxu yərdə Xulamit toyning birinchi ziyapiti üqün təyyarlinidu. Nikah murasimi allikaqan ötküzülgən: 2-ayəttə kızık yeri xuki, Xulamit bayanini pəkət «u» bilən baxlaydu — kim ikənlikini deməydu! Qünki sөygüqi kixigə nisbətən hərdaim pəkət birdinbir «u» bar!

— Padixah meni öz hujrilirioqa ækirgøy!»□

Yerusalem qizliri Sulaymanoqa söz qilidu

⁴ «Biz sændin huxal bolup xadlinimiz;
Sening muhæbbætlingni xarabtin artuq æslap
tæriplæymiz».□

Xulamit «Yerusalem qizliri»qa jawab qilidu

⁵ «Ular seni durusluk bilæn sæyidu».
— «Qara tænlük boløqinim bilæn qirayliqmæn, i
Yerusalem qizliri!
Bærhæk, Kedarliqlarning qedirliRIDæk,
Sulaymanning pærdiliriDæk karimæn.□
⁶ Manga tikilip karimanglar,
Qünki qaridurmæn,
Qünki aptap meni køydürdi;
Anamning oøqulliri mændin ræn jigæn;
Xunga ular meni üzümzarlarni baqquqi kildi;

□ **1:3 «Biz sanga ægixip yögüræyli!»** — bu sæzlærni Xulamit-ningki, birak «Yerusalem qizliri»ni øzi bilæn birlæxtürüp, «biz sanga ægixip yögüræyli!» eytidu. □ **1:4 «Biz sændin huxal bolup xadlinimiz; sening muhæbbætlingni xarabtin artuq æslap tæriplæymiz»** — bæzi alimlar bu sæzlærni «Xulamit»ka eytilidu, dæp karaydu. Qandaqla bolmisun Yerusalem qizliri Xulamitka qoldax bolup u wæ Sulayman üqün huxal boluwatidu. □ **1:5 «Ular seni durusluk bilæn sæyidu»** — bu ayættæ Xulamit sæz qilidu. Awwalki gæpni u Sulaymanoqa eytidu. «Ular» — muxu yærdæ Yerusalem qizlirini kersitidu.

Xunga öz üzümzarimni baqalmioqanmən».□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

⁷ «Həy, jenim səyginim, deginə,

Padangni kəyərdə bakisən?

Uni kün qiyamida kəyərdə aram aloquzisən?

Həmrahliringning padiliri yenida qümpərdilik

□ **1:6** «*5-6-ayət* xərhı» — Yerusalem qızlırining Sulaymanni təriplixi Xulamitqa özining «qara tənlik» ikənlikini əslitidu. Uning akiliri uningdin bir yaki birqanqə qetim rənjp uni üzümzarlarda ixləxkə əwətkən. Üzümzarlarda sayə az boləqəqka u «qara tənlik» bolup qaloqan. İbraniy tilida «məndin rənjdidi» wə «meni köydürdi» degən ibarilər ohxax. «öz üzümzarimni baqalmioqanmən» — bu bəlkim kəqmə mənide bolup: «Mən hərdaim dalada boləqəqka, özümni asrax, özümning güzəllikimni saxlax-bezəx, pərdazlax waqtim yok idi» degənliktur. Kedarlıqlar qarwiqi həlk idi, hərdaim qedirlarda turatti. Ularning qedirliri qapqara bolsa kerək. Biraq «Sulaymanning pərdiliri» bolsa qara yaki tok rənglik boləqini bilən, biraq xühşisizki, ularning üstide qiraylıq gül-nuşkiliri bar idi.

ayallardək yürüxümning nemə həjiti?» □

Sulayman Xulamitning soaliqə jawab beridu

⁸ «I kız-ayallar arisidiki əng güzili, əgər sən buni bilmisəng,

Padamning baskan izlirini besip mengip,

Padiqining qediri yenida öz oqlakliringni

□ **1:7 «7-ayət** xərhı» — Xulamit hazır ularning awwalkı muhəbbətləxkən künlirini əslitidu. Xu qaoqlarda Sulayman padixah əl-yurtlarning həqiqiy əhwalini igiləx üqün padiqi kiyapitidə Xulamitning yurti, yəni Galiliyəgə kəlgən bolsa kerək. Xunga Xulamit Sulaymannı addiy bir padiqi ikən dəp oyliqan. Xulamit uningə keyüp uni izdigəndə, u padilar kəp boləqan yərlərdə (Sulaymannıng «həmrəhliri» boləqan baxka padiqlar bar yərlərdə) aylinip yürgən. Uning ailisini, xundakla özini izaqə qoymaslıq üqün, Xulamit əzi birnəqqə kəzini elip (8-ayət), padiqining kiyapitidə öz qirayini kərsətməslik üqün qümpərdə tartıwaləqan. Biraq xundak nıqablinix bilən uning kiyapiti pəhixə ayalningkigə ohxap qaləqan (toy kiliwatkan kızlar qümpərdə artkandək, pəhixə ayallar xu qaoqda qümpərdə artatti. Ular xu turkida ərlərgə: «Mən bügün keqə sən bilən toy qıləqudəkmən» dəp ipadiləytti wə həmdə əzining kim ikənlikini yoxuralaytti, əlwəttə). Əgər u «səygən padiqi» öz padisining nədə ikənlikini eytkən bolsa, bundak awariqilik yaki sətlikning həjiti yok bolatti, əlwəttə. «Kün kiyamda» padisi heq kəqməy, mükim bir jayda midirimay yetixi mumkin. **«...yenida qümpərdilik ayallardək yürüxümni nemə həjiti?»** — baxka birhil təjimişi: «Nemixə tenəp kətkən birsidək qərgiləp yürəy?»

ozuklanduroqin».□

*Ikkinqi oylinix — toy ziyapitidiki dastihan
üstidə boləqan oylar •••Sulayman Xulamitka söz
qilidu*

⁹ «I səyümlüküm, mən seni Pirəwnning jəng
hərwiliriqə qətiləqan bir baytaləqə ohxattim;

¹⁰ Sening məngziliring tiziləqan munqaqlar
bilən,

Boynung marjanlar bilən güzəldur.

¹¹ Biz sanga kümüx kəzlər quyuləqan,

□ **1:8 «I qız-ayallar arisidiki əng güzili, əgər sən buni bilmisəng,...»** — bəzi alimlar, bu jawabni «Yerusalemning qizliri» bərgən, dəp qaraydu. **«Padiqining qediri yenida öz oqlakliringni ozuklanduroqin»** — yaki «Padiqilarning qedirliyi yenida öz oqlakliringni ozuklanduroqin». 8-ayətning xərhı: Bu ayətni xərhləx təs. Bizningqə mənisı bəlkim təwəndikidək bolidu. Sulayman padixahning jawabining kəqmə mənisı bar. Padixahning «mening padam»i qoylar əməs, bəlkı pütkül Yəhudi y həkı, «padamning izliri» bolsa pütün Israilning hey-t-bayram wakitlirida Yerusalemə qıqkan izliridur, deməkqi. Xunga jawabning kəqmə mənisı: «Sən manga tegay desəng, əmdi öz yurtungni taxlap, yat yurtta, yat əhwalda, yəni paytəht Yerusalemde (Sulaymannıng «qediri»da, yəni uning ordısida, demək) turuxka razi boluxung kerək» degənliktur. «Əz oqlakliringni ozuklanduroqin» degən söz, bəlkim «Manga təgsəng, seningmu «baxqılarnı bekix» məs’uliyiting bolidu» degənliktur.

Altundin zibu-zinnətlərnı yasap berimiz».□

Xulamit Sulaymanoqa söz kılıdu

¹² «Padixah toy dastihinida olturoqinida, sumbul məlhımım purak qaqudu; □

¹³ Mening səyümlüküm, u manga bir monək murməkkidur,
U kökslirim arisida qonup qalidu;□

¹⁴ Mening səyümlüküm manga Ən-Gədidiki üzümzarlarda əskən bir oqunqə henə gülidəktur».□

Üqinqi oylinix — toy hujrisida boləqan oylar

{1:15-2:7} ••• *Sulayman Xulamitka söz kılıdu*

¹⁵ «Mana, sən güzəl, amrikim!

Mana, sən xundak güzəl!

□ **1:11 «(9-11-ayət) xərhı»** — qədimki zamanlarda, ottura xərkıtkı məmləkətlərdə atlar intayın qədrilini, «ulaq» ornida ixlitilip qalmastin, bəlkı adəmnıng həmrəhı dəp qaraləqan; Sulayman əzi atlarəqə bək amrak idi. Misirning atliri bolsa əng esil idi; Pirəwnning atliri Misirning əng esil eti bolup, qıraylık jabdu-latti, əlwəttə. Xuningdək ayətnıng yənə bir nuskisi bar; Misirdiki jəng hərwilirini tartqan atlar adəttə baytallar əməs, ayoqirlar idi; xunga Sulayman bu ohxitixi bilən, bəlkim əzining Xulamit bilən billə boləqinidin həyajanlanəqlıknı kərsitidu. □ **1:12 «sumbul məlhımım purak qaqudu»** — «sumbul» ottura xərkıtkı nəhəyiti huxpuraklık birhil əsümlük. □ **1:13 «Mening səyümlüküm, u manga bir monək murməkkidur»** — «murməkki» birhil ətir. Ayallar unı kiqıkkınə bir monək kılıp baqlap boynioqə esip koysa, u pütün kün hux purak qeqip turidu. □ **1:14 «... Ən-gədidiki üzümzarlarda əskən bir oqunqə henə gülidəktur»** — Qanaanda (Pələstində) «Ən-Gədi»ning üzümzarlırı əng esildur.

Kəzliring pahtəklərningkidəktur!»□

Xulamit Sulaymanoğa söz qilidu

¹⁶ «Mana, sən güzəl, səyümlüküm;

Bərħək, yekimlik ikənsən;

Bizning orun-kərpimiz yexildur;

¹⁷ Əyimizdiki limlar kedir dərihidin,

Wasilirimiz arqılardindur.

2

Dawami

¹ Mən bolsam Xarun otlikidiki zəpiran, halas;

□ **1:15 «(15-ayət) xərhi»** — «Kəzliring pahtəklərdək güzəl» — yaki «kəzliring pahtəklərningkidək güzəl»; yaki «pahtəklərning güzəl təbiiti əks ətkəndək» yaki «pahtəklərning qanatlırı jəwlan qılqandək Xulamitning kəzliri oynap turatti», degən mənilərnı bildürüx mümkünqılığı bar. Ottura xərktə qızlar bğğngə kədər yüz qismidin sirt bədinining baxqa jaylirini degüdək kiyim-keqək bilən oriwalidiqanlıqı üqün, qız-yigitlər bir-biri bilən sözləxkəndə qızning kəzliri intayın muħım rol oynaydu, əlwəttə. İzahat: — muxu ayəttə wə təwəndə, «amriqim» degən söz ibraniy tilida dostluq degən uqumni öz iqigə alidu. Xulamit Sulaymannı wə Sulayman Xulamitni bu söz bilən əzara «dost» dəp ataydu. Dostluq həqiqiy muħəbbətning muħım bir qismi; «qoxumqə söz»imizdə buning üstidə tohtilimiz.

Jiloqilarda əkən bir nilupər, halas!»□

Sulayman Xulamitka jawab beridu

² «Tikən-jioqanlar arisidiki nilupərdək,
Mana insan kızliri arisida mening amrikim xundak-
daktur!».□

Xulamit Sulayman tooqroluq söz qilidu

³ «Ormandiki dərəhlər arisida əkən alma dərühidək,
Ooqul balılar arisididur mening amrikim.
Uning sayisi astida dilim aləmqa söyünp oltur-
dum;

Uning mewisi manga xerin tetidi;■

⁴ U meni xarabhaniqa elip kirdi;

Uning üstümdə kətürgən tuoqi muhəbbəttur.□

⁵ Meni kixmix poxkallar bilən kuwwətlənglar;

□ **2:1 «(1:16-2:1-ayət) xərhi»** — öy-hujra bayan qilinoqan sözlərgə qarışanda, Sulayman Xulamit üqün öz yurtini əslitidiqan alahidə bir öyni yaki hujrini yasioqan (Xulamit Galiliyəlik bolup, uning yurtida kedir, arqa wə qarışay dərəhliri kəp idi). Baxka bəzi alimlar bu ayətlərnı, Sulayman bilən Xulamitning ormanlar arisida muhəbbətləxkinini kərsitidu, dəp qaraydu. Birəq Yerusalemlə ətrapida mundaq kedir, arqa ormanliri yəq idi. Ahirda Xulamit özini «bək addiy» dəp həs qilip, özini otlakta bolidioqan kiçik həm «addiy» ikki gülgə ohxitidu. □ **2:2 «(2-ayət) xərhi»** — Sulayman Xulamitning ohxitixini tiləq elip, əsiqə bayan qilidu. Uningə nisbətən zəpiran yaki nilupər «addiy» bolsimu, intayin qiraylıq idi: — «Manga nisbətən sening təngdixing yəq, baxka kızlarnı sən bilən (tikənlər wə nilupər otturisdikidək) həqkəndəq selixturəquqilıki yəqtur». ■ **2:3** Küy. 8:5 □ **2:4 «Uning üstümdə kətürgən tuoqi muhəbbəttur»** — baxka birhil tərijimisi: «U manga muhəbbət bilən qaridi».

Almilar bilən meni yengilandurunglar;

Qünki muhəbbəttin zəiplixip kəttim;□

⁶ Uning sol qoli bexim astida,

Uning ong qoli meni silawatidu.

⁷ I Yerusalem qizliri,

Jərənlər wə daladiki marallarning hərmiti bilən,

Silərgə tapilaymənki,

Muhəbbətning waqit-saiti bolmioquqə,

□ 2:5 «**Meni kixmix poxkallar bilən quwwətlənglar; almi-lar bilən meni yengilandurunglar**» — qədimki zamanlarda kixmix poxkallar wə almilar jinsiy muhəbbətnei küqəytix roliqa igə, dəp qarilatti.

Uni oyoqatmanglar, qozoqimanglar!»□

Ikkinqi hatirə: Muhəbbətlixip yürğan künlər üstidiki oylar {2:8—3:5} ••• Tətinqi oylinix — Sulaymanning ətiyazda Xulamitni yoxlap kəlgini tooqruluk oylar {2:8—2:9} ••• Xulamit Sulayman tooqruluk səzləydu

⁸ «Səyümlükümning awazi!

Mana, u keliwatidu!

Taoqlardin səkrəp,

□ 2:7 «**Muhəbbətning waqit-saiti bolmioquqə, uni oyoqatmanglar, qozoqimanglar!**» — baxqa birhil təjimişi: «waqit-saiti bolmioquqə, səyümlükümni oyoqatmanglar, qozoqimanglar! **«(3-7-ayət) xərhi»** — 3-ayəttə Xulamit Sulaymanning təriplirigə inkas qayturup, uni «»gə ohxitidu. Alma dərihi əsli Pələstin zeminida əsməydu, pəkət baxqa yurtlardan elip kelinip bəzi yərlərdə alahidə tikilgən. Xunga alma dərihi nəhayiti ətiwarlıq idi, kərgənla adəmnı intayin hux qiliwetətti. Bəzi alimlar «uning sayisi astida dilim aləmqu səyünüp olturdum, uning mewisi manga xerin tetidi» deginı Xulamitning Sulayman bilən boləqan jinsiy muhəbbətlixixini kərsitidu, dəp qaraydu. Baxqılar buni muhəbbətning hər təripini kərsitidu, dəp qaraydu. Nemila bolmisun alma muhəbbətning simwoli; «kixmix poxkallar» deginı bolsa, jinsiy muhəbbətni qozoqaydiəqan yeməklik həsəblinatti. 7-ayət (muhəbbətning waqit-saiti tooqrisida) üstidə üq muhım pikir bar: (1) muhəbbətning öz təbiy jəryani bolidu, baxqılar uni baldur qozoqimakqi bolsa ziyan yətküzidu; (2) (ər-hotunluk munasiwəttə) öz jorisida qizəqin muhəbbətni qozoqioqandin keyin uningə dəhli qilixqə bolmaydu; (3) jinsiy muhəbbətkə qanaət qilixning imkaniyiti bolmisa, undaqta uni qozoqaxqə qət'iy bolmaydu. Bu «imkaniyət» (a) pəkət nikah qilinoqan əhwaldaBoluxi (ə) ikki tərəpkə muwapıq waqit boluxi kərək, əlwəttə. Bizningqu ayət bəlkim bu üq məninin qəmmisini öz iqiğə alidu.

Edirlərdin oynaq lap keliwatidu!

⁹ Mening söyümlüküm jərən yaki yax
buqıdəktur;

Mana, u bizning öyning temining kəynidə turidu;

U derizilərdin qaraydu,

U pənjirə-pənjirilərdin marap bəkidü».□

Sulayman Xulamitka söz qilidu

¹⁰ «Mening söyümlüküm manga söz qilip
mundak dedi: —

«Ornungdin tur, amrikim, mening güzilim, mən
bilən kətkin;

¹¹ Qünki mana, kix ötüp kətti,

Yamoqur yeqip tügidi, u ketip qaldı;

¹² Yər yüzidə güllər kəründi;

Nahxılar sayrax waqti kəldi,

Zeminimizda pahtəkning sadasi anglanmaqta;

¹³ Ənjür dərihi kixlik ənjürlirini pixurmaqta,

Üzüm talliri qeqəkləp öz purikini qaqqmaqta;

Ornungdin tur, mening amrikim, mening
güzilim, mən bilən kətkin!

¹⁴ Ah mening pahtikim, Qoram tax yeriki iqidə,

Kiya daldisida,

Manga awazingni anglatqaysən,

□ **2:9 «(8-9-ayət) xərhı»** — muxu ayətlərdə (8-9) Xulamit bəkim Sulaymanning kəngli özigə qüxkən, özini «jərən, buqa»ning süritidə qoqliqan künlərni əsləydu. Sulayman Xulamitni yoqliqili, uning bilən ətiyazlik mənziridin huzurlinxka həmrəh boluxka təklip qiloili kəldi (təwəndiki 10-17-ayətlərni kərüng). Jərənlər, buqılarmu kona zamanlarda muhəbbətning simwolliri idi.

Qünki awazing xerin, jamaling yekimliktur!»□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

15 «Tülkilərni tutuwalayli,

Yeni üzümzarlarni buzoquqi kiquk tülkilərni tutuwalayli;

□ **2:14 «(12-14-ayət) xərhi»** — Sulayman Galiliyədəki ixirini qoyup qoyup, Xulamitni yənə yoklap berip, uni ətiyazlıq mənziridin billə huzurlinixқа təklip qilidu. Yengila ötüp kətkən kix bolsa ularning muhəbbitini qilqə sowutmidi. 12-ayət üstidə; «sayrax waqti kəldi» degən ibarə ikki bislik bolup, ikkinqi mənisi: «qatax waqti kəldi». Bu ikki bisliklikı bəlkim kəstən ixlitilgən. 13-ayət üstidə; pahtəklər insanoqa nisbətən intayin mulayim kux dəp hesablinidu, biraq «tartinqaq» bolidu. Sulayman Xulamitning kəngül səzlirini anglimakqi bolup, uning əhwalini «Qoram tax yeriki iqidə turoqan pahtək»kə ohxitidu. U Sulaymanning muhəbbiti iqidə mutlək bihətər; u hərgiz səzliridin rənjiməydu. Uning jawabi təwəndə kərülidu (15-ayət).

Qünki üzümzarlırimiz qeqəkliməktə».□

Xulamit Yerusalemlə qızlırioğa söz qılıdu

16 «Söyümlüküm meningkidur, mən
uningkidurmən;
U nilupərlər arisida padisini bekiwatidu».□

Xulamit Sulaymanoğa söz qılıdu

17 «Tang atquqə,
Kələnggilər qeqip yoxioquqə,
Manga qarap burulup kəlgin, i söyümlüküm,

□ **2:15 «(15-ayət) xərhı»** — tülkilər üzümzarlarda təxüklərnı u yər, bu yərlərdə kolap, ow izdəp tal yiltizlırioğa kəp ziyan yətküzidu. Bırak bu yərdiki «üzümzar», xübhışizki, əzlırining muhəbbitini kərsitidu. U ularning muhəbbitigə bəzi tosaləqu yaki dəhli boləqan ixlarnı baykap, dərhal bu ixlarnı (məyli «kiqik» bolsimu) bir tərəp qılaylı dəp ətünidu. Ular xu qaəda tēhi ər-hotub bolmisimu, bundak tosaləqularnı bir tərəp qılıx baldurluq qılmaytti. Ularning muhəbbitigə tosaləqu boləqan nəhayiti qong bir ix Sulaymanning öz hizmiti wə eqir məs'uliyiti boləqan boluxı mumkin. Xulamit «özüm Sulaymannı bu hizmitini hatirjəmlilik bilən orundaxka toluq qoyuwetixim kərək» dəp quxinidu. «nemixka sən xunqə kəp wəqit ixləysən, sən manga waktingni ajratmaysən, sən meni səyməysən» degəndək pozitsiyə kəp ər-hotunların muhəbbitini buzup kəlməktə. Xunga təwəndiki 16-ayəttə, biz Sulaymanning öz hizmitini hatirjəmlilik bilən qiliwatqanlıqini kərimiz. Xulamit uni: «ix bilən aldirax boləqining bilən, sən yənıla meni səyisən!» degəndək toluq ixəng bilən Sulaymannı öz ixiəğa qoyuwətkən ohxaydu.

□ **2:16 «(16-ayət) xərhı»** — Xulamit Yerusalemlə qızlırioğa, əzining Sulaymanning muhəbbiti iqidə «qoram tax yeriki iqidə turoqan pahtək»tək tolimu bihətər ikənliki toqruluq guwahlık beridu. Sulayman əzining «pada beqix» ixliri bilən hatirjəm xuəqullinidu.

Hijranlik taqliri üstidin səkrəp kelidioqan jərən
yaki buoqidək boləqin!».□

3

*Bəxinqi oylinix — Xulamit qayta-qayta kərgən
«ayrilix» tooqruluk bir qüx {3:1-3:5}*

¹ «Orun-kərpəmdə yetip, keqə-keqilərdə,
Jenimning səyginini izdəp təlmürüp yattim;
Izdidim, birək tapalmayttim;■

² Mən hazır turup, xəhərnə aylinay;
Koqılarda, məydanlarda,
Jenimning səyginini izdəymən» — dedim;
Izdidim, birək tapalmayttim;

³ Xəhərnə qarlıoquqi jəsəkqilər mənə uqridi,
mən ulardin: —
«Jenimning səyginini kərdünglarmu?» — dəp
soridim.

⁴ — Ulardin ayrilipla jenimning səyginini taptim;
Uni anamning öyigə,
Əz kərsikida mənə hamilidar boləqanning
hujrisioqa elip kirmigüqə,

□ **2:17** «(17-ayət) **xərhi**» — yukiriki ayəttə biz
«muħəbbətning ixənqi»ni kərduq. Həzir «muħəbbətning jiddiy
təlipi»ni kərimiz — huddi «tezrək ixingni tügitiپ yenimoqa
qaytip kəl!» degəndək. İzahət: «Hijranlik taqliri üstidin...»
yaki ««Betər» taqliri üstidin...». «Betər taqliri» degən taqlar
bizgə naməlum; xunga tərijimizdikidək «ayriwetix» degən
mənədə boluxi mumkin. ■ **3:1** Top. 5:3

Uni tutuwelip kət'iy qoyup bərməyttim».□

Xulamit Yerusalem qızlırioğa söz qilidu

⁵ «I Yerusalem qızlıri,
Jərənələr wə daladiki marallarning hərmiti bilən,
Silərgə tapılaymənki,
Mühəbbətning wəqit-saiti bolmioquqə,

□ **3:4 «(1-4-ayət) xərhı»** — bizningqə 1-4-ayətlər Xulamit Sulaymandin ayriloğan wəqıttə qayta-qayta («keqə-keqılərdə») kərgən bir qüxni bildüridu (qıxta boluxi mumkin). Bu kəzqarax toqra bolsa muxu ayətlərdin biz «mühəbbətning azabliri»ni kərimiz. Sulaymandin ayrilix Xulamit üqün azablıq ix bolup, bu qüxni kəzqarap qıqardı. Bırəq bu qüx yənıla Hudadin kəlgən ohxaydu, qünki təwəndiki 6-11-ayətlərdə, Sulaymanning uni toyoğa elip ketixkə kəlgənlik bilən əməlgə axurulidu. Bu qüxtin yənə xuni bilələymizki, Xulamit Galiliyədə turuwatqan məzgildə, Sulayman əzidin wəqıtlıq (qıxta) ayriloğan wəqıttə, qongqur oylinidu wə Yerusalemda uqraydioğan bərlıq sinəqləroğa yüzlinixkə təyyar turidu. U Sulaymanə yətlıq boluxkə təyyar idi. Xübhısizki, u Sulayman bilən toy qılıp, Yerusalemda turoqanda uni: «U pəkət «pəhıxə ayal»dək Sulaymanning bəylıqliri üqün uningoğa yətlıq boləqan, halas, degüqılərmu az bolmaydu. Qüxtə kərülgən «jesəkılər» xundəq gumanda boləqan kixilərgə wəkil boluxi mumkin. Ləkin qüxtə u ularning əzığə boləqan gumanlırioğa pisənt qılmay, yənıla Sulaymanni izdəydu. 3- wə 4-ayəttə Xulamitning qüxidə tartqan dərdi kərünidu: huddi u: «Yarimni tapay dəp xəhərnı aylinay» deqinidək, ləkin nətıjisi əksiqə bolup, uningoğa «xəhərnı aylinidioğan» kəzətkılər uqrap qalidu (ıbranıy tilidə «taptı»). Bəlkim qüxidə ular Xulamittin: «Nemixkə bu qız tün keqidə aylinidu? Pəhıxə ayal ohxaydu» dəp gumanlanəqan boluxi mumkin (bundəq ix ikkinqi kətim qüxidə yənə kərünidu — 5-bab, 2-7-ayətlərdə).

Uni oyoqatmanglar, kozoqimanglar».□

Üqinqi hatirə: Ər-ayal bolup birlixix üstidiki oylinixlar {3:6-5:1} ••• Altinqi oylinix — Toyoqa səpər {3:6-3:11} ••• Yerusalemlə kizliri söz qilidu
⁶ «Bu zadi kim, qəl-bayawandin keliwatқан? Is-tütək tüwrükliridək, Mürməkki həm məstiki bilən puritiloqan, Ətirpuruxning hərhil ipar-ənbərliri bilən puritiloqan?»□

Xulamit qizlaroqa jawab beridu

⁷ «Mana, uning təhtirawani,
 U Sulaymanning öziningdur;
 Ətrapida atmix palwan yürüdü,
 Ular İsraildiki baturlardındur.
⁸ Ularning həmmisi öz kiliqi tutuqluq,
 Jəng kiliqxə tərbiyiləngənlərdur;
 Tünlərdiki wəswəsilərgə təyyar turup,
 Həmmisi öz kiliqini yanpıxiqə asidu».□

Xulamit səzlrini dawam qilidu — Sulayman-ning toy keqisigə təyyarlıqan kariwiti

□ **3:5 «(5-ayət) xərhı»** — Xulamit muhəbbətning dərdini tetip baqqandın keyin, «muhəbbətning waqit-saiti»ning muhimlikini tehimu bilip yətti. □ **3:6 «(6-ayət) xərhı»** — bu ayət Sulaymanning Xulamitni yurti Galiliyədin toyoqa elip kelixini, yəni Sulayman uningə əwətkən təhtirawanoqa olturup, Yerusalemoqa səpər qılqanlığını kərsətsə kerək (7-ayətni kəring). □ **3:8 «(7-8-ayət) xərhı»** — Sulayman Xulamitni Yerusalemoqa, yəni toyoqa bihətər elip kelix üqün, xu atmix ləxkirining muhəpizətqilikidə təhtirawan bilən kəlgən.

9 «Sulayman padixah, o'zi üqün alahidə bir xahənə sayiwənlik kariwat yasioqan; Liwandiki yaqoqlardın yasioqan.

10 Uning tüwrükliri kümüxtin, Yölənqüki altundin, Selinqisi bolsa sösün rəhttin; Iqi muhəbbət bilən bezəlgən, Yerusalem kızliri tərpidin.

11 Qiqinglar, i Zion kızliri, Sulayman padixahqa qarap bekinglar, Toy bolqan künidə, Kengli huxal bolqan künidə, Anisi uningqa tajni kiygüzgən qiyapəttə uningqa qarap bekinglar!»□

4

Yəttinqi oylinix — toy keqisi ••• Sulayman Xulamitka səz qilip uni mahtaydu

¹ «Mana, sən güzəl, səyümlüküm!

□ **3:11 «(9-11-ayət) xərhı»** — Yəhudiylarning toyliri uyqurlaning toyioqa ohxap ketidu. Asasən 5 baskuqi bar: — (1) tohtam — adəttə yigitning əlqisi wə kızning ata-aniliri bilən tohtam tüzidu. Sulayman öz-əzigə əlqi bolup Xulamitning akiliri bilən tohtam qilqan ohxaydu (4-oylinixni kərüng). (2) toyioqa səpər. Yigit o'zi kızni toyioqa apirixka kelidu. (3) nikah murasimi (6- wə -12-oylinixni kərüng) (4) toy ziyapiti (bəzi waqıtlarda bir həptigə sozulidu) (1- wə 2-oylinixni kərüng) (5) toy keqisi (3- wə 7-oylinixni kərüng) Bəzi alimlar, bu «kariwat»ni Sulaymanni kətüridioqan «təhtirawan» yaki «xahənə hərwa» dəp qaraydu. Biraq bizningqə bu təhtirawan yukirida bayan qilinoqan ibraniy tilidiki 9-ayəttiki «appiriyon» degən, sayiwənlik kariwatni kərsətsə kerək.

Mana, sən güzəl!
Qümpərdəng kəynidə közliring pahtəklərdək
ikən,
Qaqliring Gilead teqi baqrida yatkan bir top
əqkilərdəktur.□

² Qixliring yengila yuyuluxtin qikқан kirkiləqan
bir top qoylardək;
Ularınin həmmisi qoxkezək tuqқанlardin,
Ular arisida heqbiri kəm əməstur.□

³ Ləwliring pərəng tal yiptək,
Gəpliring yekimliktur;
Qümbiling kəynidə qekiliring parqə anardur.

⁴ Boynung bolsa,
Qoralhana boluxқа təyyarlıqan Dawutning mu-
naridəktur,
Uning üstigə ming kalkan esikliktur;
Ularınin həmmisi palwanlarınin siparliridur.□

⁵ Ikki köksüng huddi ikki maraldur,
Nilupər arisida ozukliniwatkan jərənning
qoxkezəkliridəktur;

□ **4:1 «Qümpərdəng kəynidə közliring pahtəklərdək
ikən»** — toy qilidiqan künidə qiz qümpərdə artidu. □ **4:2**

«Ular arisida heqbiri kəm əməstur» — yaki «ular arisida
heqbiri tuqmastur». □ **4:4 «Qoralhana boluxқа**

təyyarlıqan Dawutning munaridəktur» — baxқа birhil
təjimi: «Pələmpəylik qilinoqan Dawutning munaridəktur».

«izahət» — kona zamanlarda «wətəndin ayriloqan ləxkərlər»
məlum xəhərgə yaki məmlikətkə qayil bolqanda, xu xəhərgə
boloqan sadiklikini bildürux üqün kalkanlirini xəhərnin
sepilida yaki munarlirida esip qoyatti («Əz.» 27:11ni körüng).
Xunga Sulaymanın bu sözliri: «Sening güzəllikin xundakki,
ming ləxkərnin qayilliqoqa, sadiklikoqa erixkudəktur» degən
mənidə. Yənə kelip bəkim Xulamitning boynioqa kəpligən
marjanlar esiklik boluxi mumkin. «Sipar» kiçik kalkanur.

⁶ Tang atquqə,
Kələnggilər keqip yokiouqə,
Mən özümni murməkkə teoioqə,
Məstiki dəngigə elip ketimən.□
⁷ Sən pütünləy güzəl, i səyümlüküm,
Səndə heq daq yoktur».

Sulaymanning təklipi

⁸ «Liwandin mən bilən kəlgın, i jərəm,
Mən bilən Liwandin kəlgın —
Amanah qokkısıdın qara,
Senir həm Hərmon qokkıliridin,
Yəni xirlar uwiliridin,
Yilpizlarning taqliridin qara!»□ ■

Sulaymanning sözünün dawamı

⁹ «Sən kənglümni alamət səyündürdün, i
singlim, i jərəm,
Kəzüngning bir ləp qılıp qarixi bilən,
Boynungdiki marjanning bir tal həlkisi bilən,

□ **4:6** «Tang atquqə, kələnggilər keqip yokiouqə, mən özümni murməkkə teoioqə, məstiki dəngigə elip ketimən» — Sulayman bəlkim pütün keqi Xulamitning toluk bədinidin huzurlanmaqı. □ **4:8** «**(8-ayət) xərhı**» — bəzi alimlar, bu sözlər jinsiy muhəbbətning yukiri pəllisini ipadiləydu, dəp qaraydu. Buning mümkünlikı bar boləini bilən, biz yənə bu sözləni Sulaymanning səyümlüki bilən billə öz padixahlığının kəng zemini wə həywigə Hərmon teqi (Pələstindiki əng egiz taq)ning əng egiz qokkıliridin nəzər selixqa boləan arzusini ipadiləgən, dəp qaraymız. Sulaymanning bu təklipi yawayı həywanlarning xu yərləni makan qıləanlıkı tūpəylidin hətərlək ix bolidu, əlwəttə! ■ **4:8** Yuh. 17:24; Əf. 1:15-23

Kenglümni sөyündürdүng.

¹⁰ Sening muhəbbiting nemidegən güzəl,

I singlim, i jөрәм!

Sening muhəbbətliring xarabtin xunqə xerin!

Sening ətirliringning puriki hərқandақ tetitқudin pəyzidur!□

¹¹ Ləwliring, i jөрәм, hərə kənikidəк temitidu,

Tiling astida bal wə süt bar;

Kiyim-keqəkliringning puriki Liwanning purikidur;□

¹² Sən peqətləngən bir baқdursən, i singlim, i jөрәм!

Etiklik bir bulaq, yepiklik bir fontandursən.□

¹³ Xahliring bolsa bir anarlik «Erən baқqisi»dur;

Uningda қimmətlik mewilər,

Henə sumbul əsümlükliri bilən,□

¹⁴ Sumbullar wə iparlar,

□ **4:10 «Sening muhəbbiting nemidegən güzəl, i singlim, i jөрәм!»** — Sulayman Xulamitni «singlim» dəp qақiridu (12-ayəttimu): — (1) қədimki zamandiki bəzi xeirlarda axiқ-məxuklar bir-birini «aka, singlim» dəp qақiratti; (2) ot-tura xərқtiki bəzi jəmiyyətlərdə mətiwər kixilər öz əmrigə almaқqi bolоqan қizоqа jəmiyyətning yukiri təbikisidin orun aloқuzux üqün yaki nikahini tehimu «kapalətlіk» қilix üqün uni awwal «singlim» dəp «bekiwalatti». □ **4:11 «Kiyim-keqəkliringning puriki Liwanning purikidur»** — «Liwanning puriki» ormanliқlarning hux puriki, əlwəttə. □ **4:12 «Sən peqətləngən bir baқdursən, i singlim, i jөрәм! Etiklik bir bulaq, yepiklik bir fontandursən»** — Sulaymanning Xulamitni mahtixi xuki, Xulamit özini heqқandақ baxқа adəmgə bərməy, pəқət bolоqusi ər üqün pak saқlap kəldi. □ **4:13 «Uningda қimmətlik mewilər, henə sumbul əsümlükliri bilən,...»** — ətirlər toqırulуқ: «sumbul» birhil huxpurақlik əsümlük.

Kalamus wə kowzakdarqin,
Hərhil məstiki dərəhliri,
Murməkkə, muəttər bilən həmmə esil tetitkular
bar.□

¹⁵ Baqlarda bir fontan sən,
Hayatlik sulirini beridioqan, Liwandin akidioqan
bir bulaksən».□

¹⁶ «Oyoqan, ximaldiki xamal;
Kəlgin, i jənubtiki xamal!
Mening beqim üstidin uqup otkəy;
Xuning bilən tetitkuliri sirtka purak qaqidu!
Səyümlüküm öz beqioqa kirsun!
Əzining qimmətlik mewilirini yesun!»□

5

Xulamit Sulaymanoqa jawab beridu

□ **4:14 «Sumbullar wə iparlar, kalamus wə kowzakdarqin, ... murməkkə, muəttər bilən...»** — ətirilər toqıruluk; «kalamus» birhil qomuxka ohxaydioqan əsümlüktin qikidu. «murməkkə» wə «kowzakdarqin» adəttə məlum dərəhlərlərin kowzikiyin elinidu. «Muəttər» birhil əsümlükning yopur-makliridin elinidu. □ **4:15 «Liwandin akidioqan bir bulaksən»** — yaki «Liwandin akidioqan bir kuduksən». **«(9-15-ayət) xərhi»** — 11-15-ayətlərdə Sulayman səyümlükini qiraylik baqciqoqa, hətta «Erən baqciqisi» («Behix»)ning əzigə ohxitidu. U yənə Xulamitning pütün bədinidin huzurlanmaqci ikənlikini bildüridu. □ **4:16 «(16-ayət) xərhi»** — Xulamit Sulaymanning deginidək əzini uningə toluq bərməkci bolup, muhəbbətləxixkə təklip kildu. «Ximal xamili» bolsa salkin, adəmnə yengilənduridu; «jənub xamili» bolsa adəmnə illitip rəhət beridu. (Pələstin üqün «xərək xamili» qorqunqluk, həmmə nərsini kurutiwetidu).

¹ «Mən öz beoqimoğa kirdim,
Mening singlim, mening jorəm;
Murməkkəmnı tetitkulirim bilən yioqdim,
Hərə kənikimni həsilim bilən yedim;
Xarabimni sütlirim bilən iqtim».

«Dostlirim, yənglar!
Iqinglar, kənglünglər halioqanqə iqinglar, i axik-
məxuklar!»□

*Ikkinqi kışim {5:2-8:14} Ər-ayalliq
muħəbbəttiki yaxxilinixlar — muħəbbətning
yengi ipadiliri Tətinqi hatirə — Muħəbbət
rət kiliş tooqrisidiki bir qūş — u tooqrulūq
oylinixlar {5:2-6:9} Səkkizinqi oylinix —
Xulamitni başqan qorqunqluq qūş {5:2-6:3}
Xulamit səz qilidu — uni qara basidu*

² «Mən uhlawatattim, birək kənglüm oyoqak idi:
—

— Səyümlükümning awazi!
Mana, u ixikni kəkiwatidu: —

□ **5:1** «Mən öz beoqimoğa kirdim, ... murməkkəmnı tetitkulirim bilən yioqdim, hərə kənikimni həsilim bilən yedim; xarabimni sütlirim bilən iqtim» — Sulayman Xulamitning təklipini qobul kilip uning bilən toluq muħəbbətlxidı. «**Dostlirim, yənglar! Iqinglar, kənglünglər halioqanqə iqinglar, i axik-məxuklar!**» — bu səzləni bəlkim Yerusalemlı kizlirningkidur. Ular (yaki toy qoldaxliri) axik-məxuklarını muħəbbəttin huzurlinixlirini toluq qollaydu. Ularning (Yerusalemlı kizlirining) qollıxi bilən Hudaning hər bir ər-ayalning otturidiki muħəbbitini, jümlidin jinsiy muħəbbitini təstiklaydioqlıqı kərsitilidu; qünki u özi bu ixlarnı yaratqan.

— «Manga eqip bər, i singlim, i amrikim;
Mening pahtikim, mening oqubarsizim;
Qünki bexim xəbnəm bilən,
Qaqlirim keqidiki nəmlək bilən həl-həl bolup
kətti!»■

³ «Mən təkək kiyimlirimni seliwətkən,
Kəndəkmu uni yənə kiyiwalay?
Mən putlirimni yudum,
Kəndəkmu ularni yənə buloqay?»

⁴ Səyümlüküm kəlini ixik təkəkidin tiktə;
Mening iq-baoqrilirim uningə təlmürüp kətti;

⁵ Səyümlükümgə eqixkə qəptum;
Qəllirimdin murməkki,
Barməqlirimdin suyuq murməkki temidi,
Təkəkning tutquqliri üstigə temidi;

⁶ Səyümlükümgə aqtim;
Birək səyümlüküm burulup, ketip kələnidi.
U sək kələnda rəhim qəkip kətkənidi;
Uni izdidim, birək tapalmidim;
Uni qəkirdim, birək u jawab bərmidi;□

⁷ Xəhəri aylinidiqən jəkəkqilər meni uqritip
meni urdi, meni yarilandurdi;
Səpillardiki kəkətqilər qəmpərdəmni məndin
tərtiwəldi.

⁸ I Yerusəlem kizliri, səyümlükümüni tapsanglar,
Uningə nəmə dəysilər?
Uningə, səygining: «Mən muhəbbəttin

■ 5:2 Top. 5:3 □ 5:6 «U sək kələnda rəhim qəkip
kətkənidi» — bəxkə birhil tərjimisi: «U burulup kətkəndə
rəhim qəkip kətkənidi».

zəiplixip kəttim! — dedi, dənglar».□

Yerusalem kızlırı Xulamitkə söz kılıdu

⁹ «Sening səyümlüküngning baxkə bir
səyümlükün kəndək artuk yeri bar,
I, ayallar arisidiki əng güzili?
Sening səyümlüküngning baxkə bir
səyümlükün kəndək artuk yeri bar? —
Sən bizgə xundək tapiloqanoqu?».

{Xulamit jawab beridu}

¹⁰ «Mening səyümlüküm ap'ak wə parkırək,
yürəklik əzimət,

□ **5:8 «(2-8-ayət) xərhı»** — Xulamit kərə baskan bu qüxnı kərgəndə Sulayman bilən allıkaqan toy kılqan bolsa kərək. Uning qüxidə bolqan inkasi wə təkəzzasını 2:17də wə 4:1-3də hatiriləngən birinqi qüxidiki pozitsiyəsi bilən selixturoqanda tüptin ohximaydu. Bəlkim qüx Xulamitning həyatining əməliyə əhwalını, yəni uning Sulayman bilən əməliyə muhəbbitini əks əttürgən; qüxtə kərüngən bəzi ixlar, xübhısızki, Sulaymanın muhəbbitining, bolupmu jinsiy muhəbbət jəhəttə Xulamitkə bolqan tələplirini kərsitidu. U səyginining muhəbbitigə yaki muhəbbitining tələplirigə anqə səzgür bolmaydıqan bolup kəloqan ohxaydu. Bu səzgürsizlik ularning muhəbbitigə intayın hətərlik idi; Xulamitning qüxidə Sulayman ketidu. Xuning bilən Xulamit qüx kərük bilən muhəbbətning kimmətlikini bilip yetip, ixlarnı yaxılaydu. Yənə muhim bir ix dıkkıtmizgə ərzıyduki, qüxtə wə əməliyə turmuxta, Sulayman (ərkək bolqını bilən, padıxah bolqını bilən, pəyoqəmbər bolqını bilənmu) həqkaqan Xulamitni «muhəbbət»kə zorlimaytti, bəlkı Xulamitning əzi bilən muhəbbətlixixini tələp kılatti. 7-ayəttə: Qüxidiki jesəkqilər uni pəhıxə ayal dəp kəriqəqkə, uningqə xundək muamilə kılıp, qümpərdini uningdin tartıwalidu.

On ming arisida tuoqdək kərünərliktur;□

11 Uning bexi sap altundindur,

Budur qaqliri atning yaylidək,

Taoq kaqisidək qara.

12 Uning közliri ekinlar boyidiki pahtəklərdək,

Süt bilən yuyuloqan,

Yarixikida qoyuloqan;□

13 Uning mængziliri bir təxtək puraklıq

ösümlüktəktur;

Aynioqan yekimlik güllüktək;

Uning ləwliri nilupər,

Ular suyuq murməkkini temitidu;□

14 Uning kolliri altun turubilar,

Iqigə beril yaqutlar quyuloqan.

Qorsiqi nəqixlik pil qixliridin yasaloqan,

Kək yaqutlar bilən bezəlgən.

15 Uning putliri mərmər tüwrüklər,

Altun üstigə tikləngən.

Uning salapiti Liwanningkidək,

Kedir dərəhliridək kərkəm-həywətliktur.

16 Uning aqzi bəkmü xerindur;

Bərək, u pütünləy güzəldur;

Bu mening səyümlüküm, —

□ 5:10 «Mening səyümlüküm ap'ak və parkirak, yürəklik əzimət,...» — baxka birhıl təjimişi: «Səyümlükümning yüzining aq yeri ap'ak, kızıl yeri kıpkızıl...». □ 5:12

«Yarixikida qoyuloqan» — yaki «yaqutlardək bezəxkə beki-tilgən». □ 5:13 «Uning mængziliri bir təxtək puraklıq

ösümlüktəktur; aynioqan yekimlik güllüktək; uning ləwliri nilupər, ular suyuq murməkkini temitidu» — ayətnin ibraniy tilini qüxinix səl təs, baxka təjimişliri uqrixi mumkin. Nemila bolmisun tetitku və huxpuraklıq ösümlük baqliri ottura xərkə intayin az idi, kımmətlik idi.

Bərək, bu mening amrikim,
I Yerusalem kızliri!»□

6

Yerusalem kızliri söyləydu

¹ «Sening sөyümlüküñ nəgə kətkəndu,
Kız-ayallar arisida əñg güzəl boluquqi?
Sening sөyümlüküñ kəyərgə burulup kətti?
Biz sən bilən billə uni izdəyli!»□

Xulamit ularoqa jawab beridu

² «Mening sөyümlüküm öz beoioqa qüxti,
Tetitku otyaxlıqlarqa qüxti.
Baqlarda ozuklinixqa,
Nilupərləni yioixqa qüxti.
³ Mən mening sөyümlükümningkidurmən,
Wə sөyümlüküm meningkidur;

□ **5:16 «Uning aqzi bəkmü xerindur»** — bu bəlkim gəp-sözlirining tatlıqlığını kərsitidu. **«(9-16-ayət) xərhi»** — Xulamit hazır baxqılarnıñ aldida sөyginini mahtaxtin həq tartınmaydu. U hazır «qoram taxta yoxurunqan pahtək»tin kəp dadıl bolup kətti! □ **6:1 «Sening sөyümlüküñ nəgə kətkəndu, kız-ayallar arisida əñg güzəl boluquqi? biz sən bilən billə uni izdəyli!»** — Yerusalem kızlirining 5:9-ayəttiki mazak wə gumanliri pütünləy yökidi.

U öz padisini nilupərlər arisida baqıdu»□

*Tokkuzinqi oylinix — Sulaymanning
Xulamitka kaytip kelixi — Xulamitni kayta
mahtixi {6:4-6:9} ••• Sulayman Xulamitka söz
kilidu*

⁴ «Sən gözəl, i səyümlüküm, Tirzah xəhəridək
gözəl;

Yerusalemdək yekimlik,
Tuqlarni kətürğən bir koxundək
həywətliktursən;□

⁵ Ah, kəzliringni məndin kətküzgin!
Qünki ular mening üstümdin oqalib keliwatidu;
Qaqliring Gilead teqi baqrida yatқан bir top
oqkilərdəktur.

⁶ Qixliring yengila yuyuluxtin qikқан kirkiloqan
bir top qoylardək;
Ularning həmmisi koxkezək tuqlanlardindur;

□ **6:3 «(2-3-ayət) xərhi»** — adəttə bu muhəbbət xəridə
«baq» Xulamitning bədinini yaki ularning muhəbbitining özini
kərsitidu. Muxu yərdə «baq» Sulayman Xulamitka muhəbbitini
kərsətməktə, uning bədinidin yənə huzurlanmaқта, dəp
qaraymiz. Xulamitning Sulaymanning əzigə baqlıqan
muhəbbitigə ixənqi kamil: 2:16də u: «səyümlüküm
meningkidur, mən uningkidurmən» dəydu; hazır uningqə
nisbətən səyginining əzigə əməs, bəlki əzining uningqə təwə
boloqanlıqı əng muhim ixtur. **«U öz padisini nilupərlər
arisida baqıdu»** — baxқа birhil təjimişi: «u nilupər
arisida ozuklinidu». Biraқ nemila bolmisun buning kəqmə
mənişi təjimişimizningkidək bolidu — demək, Sulayman
Xulamitning bədinidin huzurlanmaқта. □ **6:4 «Sən gözəl,
i səyümlüküm, Tirzah xəhəridək gözəl»** — Tirzah xəhəri
intayin gözəl idi. Sulaymanning dəwridin keyin u Israilning
ximaliy padixahlıqining wakitlik paytəhti boldi («1Pad.»
15-bab).

Ular arisida heqbiri kəm əməstur;□

⁷ Qümbiling kəynidə qekiliring parqə anardur.

⁸ Atmix hanix, səksən kenizəkmü bar;

Kızlar sanaksız;□ ■

⁹ Birak mening pahtikim, oqubarsizim bolsa birdinbirdur;

Anisidin tuquloqanlar iqidə tēngdaxsiz boluquqı,
Əzini tuqıquqining tallıqinidur.

Kızlar uni kərüp, uni bəhtlik dəp ataxtı,

Hanixlar wə kenizəklərmü kərüp uni mah-taxtı».□

Bəxinqi hatirə — Yezida dām elix — Galiliyəgə qaytix {6:10-8:14} ••• Oninqi oylinix - ««Maḥanaim», yəni «ikki bargah» ussuli» {6:10-7:10} ••• {Yerusalem kızliri söz qilidu}

¹⁰ «Tang səhər jahanoqa qarıqandək,
Aydək güzəl, aydingdək roxən,
İllik kuyaxtək yoruk,

□ **6:6 «Ular arisida heqbiri kəm əməstur»** — yaki «ular arisida heqbiri tuqmastur». □ **6:8 «Atmix hanix, səksən kenizəkmü bar; kızlar sanaksız»** — «hanix»lar toluk ayal dərjisiidə, «kenizəklər» hərəmdiki «kiqik hotun» dərjisiidə, «kızlar» kəlgüsidiki kenizəklər idi. Bularning sanlırioqa qarıqanda

Sulayman padixahlıqining dəslipidila Xulamitni öz əmrigə aloqanıdi. Keyin uning 700 ayalı, 300 keniziki boluqan («1Pad.» 11-babni kərüng). Biz bu ix üstidə «qoxumqə söz»imizdə tohtilimiz. ■ **6:8** 1Pad. 11:3 □ **6:9 «(4-9-ayət) xərhi»** —

Sulaymanning bu qetimki Xulamitni mahtioqan bəzi səzliri toy keqisidikigə ohxax boluqini bilən, yengidin qoxuluqan mahtaxliri tehimu küqlük. U yənə Xulamitni kədirləydu, tehimu mahtaydu. Sulaymanning uningə baqlıoqan muhəbbiti uning «əlqəmgə yətkənliki»gə asaslanoqan əməs.

Tuqlarni ketürgən qoxunlardək həywətlik
boloquqi kimdur?»□

Xulamit Yerusalem qizlirioqa söz qilidu

¹¹ «Meqlizlar beqlioqa qüxtüm,
Jilqidiki gül-giyahlarni kërüxkə,
Üzüm telining bihliqan-bihlimioqanlikini
kërüxkə,
Anarlarning qeqəkligən-qeqəklmigənlikini
kërüxkə;

¹² Birak bilə-bilməy,
Jenim meni këtürüp,
Esil həlkimning jəng hərwiliri üstigə
qoyqanikən».□

*Yerusalem qizliri yənə Xulamitni mahtap söz
qilidu*

¹³ «Kaytkin, kaytkin, i Xulamit —

□ **6:10 «(10-ayət) xərhı»** — Xulamit hazır Sulaymanning muhəbbitining təsiridə ixənqkə toloqan, küqlük zat bolup qıktı. **«Tang səhər jahanoqa karioqandək»** — baxqa birhil təjimişi: «Tang səhərdək nurluk kërüngən,...» □ **6:12 «(11-12-ayət) xərhı»** — Xulamit yənə kəmtərlik bilən bundak mahtaxlaroqa jawab beridu; u birdinla hanix boloqan bolsimu, uning öz həlkigə baqlioqan həriti burunkidəkla qongkurdur («mening esil həlkim», dəydu). U tuyuksiz səhralik qız Salahiyitidin hanixlik ornioqa qıkkanda heq adətlinəlmigən. Əksiqa, u xu ətigəndila «jilqidiki gül-giyahlarni kërüxkə, meqlizlar beqlioqa qüxkən» idi, qünki bular bəkim uningə öz yurti Galiliyəni əslitidu. 12-ayətni ibraniy tilida qüxinix bək təs, baxqa kəp təjimiliri uqrixı mumkin. Uning mənişi bizningə qandakla bolmisun uning tuyuksiz yuqiri orunoqa këtürülüxi bilən baqlıktur.

Kaytkin, kaytkin, bizning sanga qariorumiz bardur!»

«Silər Xulamitning nemisigə qariorunglar bar?»

«Ikki bargah» ussulə qüxkən waqtidikidək uningə qaraymiz!»□

7

Sulayman Xulamitka söz qilidu ••• Xulamit Sulayman üqün «ikki bargah» ussulini oynaydu

¹ «I xahzadining kizi, Kəxliringdə sening kədəmliring nemidegən güzəl!

Toloqıan yampaxliring gəhərlərdək, Qewər hünərwən kəlining hüniridur.□

² Kindiking yumulak bir kədəhtur; Uning əbjəx xarabi kəm əməs;

□ **6:13 «Silər Xulamitning nemisigə qariorunglar bar?»** — bu sözləri Xulamit eytidu. **«ikki bargah» ussulə qüxkən waqtidikidək uningə qaraymiz!»** — bu sözləri Yerusalemlə kizliri eytidu. «Ikki bargah» — İbraniy tilida «Maḥanaim» degən yəni kərsitixi mumkin. «Ikki bargah» ussul bəlkim muḥəbbətni ipadiləydioqan bir ussul idi. İzahat: — Kiz muxu yərdə «Xulamit» (xulamlik kiz) dəp atilidu. U bəlkim Galiliyədiki «Xunəm» degən xəhərdin kəlgən. «Xunəm» keyin «xuləm» dəp ataloqan. «Xulamit» yaki «xulamlik» degənnin baxka bir mənisi «Sulayman hanım»; yəni bir mənisi «kamil boləuqi». Muxu yərdə u yənə mahtaxlarə kəmtərlik bilən jawab beridu. □ **7:1 «Kəxliringdə sening kədəmliring nemidegən güzəl!»** — yaki «kəxliringdə sening putliring nemidegən güzəl!».

Korsikinq buqday dəwisidur,
Ətrapioqa nilupərlər olixidu.□

³ Ikki kəksüŋ ikki maraldək, jərənning
qoxkezikidur;

⁴ Boynung pil qixliridin yasaloqan munardur;
Kəzliring Bat-Rabbim kowuqi boyidiki Həxbon
kəlqəkliridək,

Burnung Dəməxkkə qaraydioqan Liwan munar-
idəktur;

⁵ Üstüŋgdə bexing Karməl teqidək turidu;
Bexingdiki ərümə qaqliring səsün rənglikdur,
Padixah büdür qaqliringning məhbəsidur.□

⁶ I səyginim, huzurlar üqün xunqə güzəl, xunqə
yekimliktorsən!

⁷ Sening boyung palma dərihidək,
Kəksüŋ üzüm oqunqiliridəktur.□

⁸ Mən: — «Palma dərihi üstigə qikimən,
Xahlirini tutup yamiximən;
Kəksiliring dər wəqə üzüm tal oqunqiliridək,
Burnungning puriki almilardək, tanglayliringn-

□ **7:2 «Kindiking yumulak bir kədəhtur»** — bəzi alim-
lar «kindiking» degən söz jinsiy yolini, yaki tənning təwən
qışmini kərsitidu, dəp qaraydu. Undak bolsa Xulamit Su-
layman aldida yalingaq bolup ussul oynaydu. **«...uning
əbjəx xarabi kəm əməs;..»** — «əbjəx xarab» Pələstində
adəmnı əng məst qilidioqan xarab hesablinatti. □ **7:5**

«Padixah büdür qaqliringning məhbəsidur» — uluq Sulay-
man padixah yezidiki bir kizqə «əsir boldi»! Muəbbətning
küqi zordur! □ **7:7 «Sening boyung palma dərihidək,
kəksüŋ üzüm oqunqiliridəktur»** — «palma dərihi»ning əzi
ünümlük, həsulluk dərəh hesablinidu. Xulamit egiz boyluk wə
zilwa, «həsulluk» dəp qaraloqan ohxaydu.

ing tæmi æng esil xarabdæktur...».□

Xulamit söz qilip, Sulaymanning gepini dawamlaxturidu
9

«...mening sөyümlükümning gelidin silik ötüp, Ləwlər, qixlardin teyilip qüxsun...! □

10 Mən mening sөyümlükümningkidurmən, Uning təkazzasi manga qaritilidu».□

On birinqi oylinix — Xulamitning öz yurtini yoqlaxqa boloqan arzusi ••• {7:11-8:4} ••• Xulamit söz qilidu

11 «I sөyümlüküm, keləyli, Etizlaroqa qikayli;

□ 7:8 «Palma dærihi üstigə qikimən, xahlirini tutup yamiximən; köksiliring dærwəkə üzüm tal oqunqiliridæk...»

— palma dærihining hormilirini üzux yaki güllirini qanglaxtürüp mewilik qilix üqün uningə yamixip qikixi keræk. Sulayman bu ohxitixta bəlkim ikkila mənisini kəqmə mənidə ixlitidu. Həzir Xulamit bilən jinsiy munasiwət ötküzüxkə baxlaydu. «...burnungning puriki almilardæk, tanglayliringning tæmi æng esil xarabdæktur...» — «almilar» degənni baxqa birhil tərjimisi «erüklär». □ 7:9 «...mening sөyümlükümning gelidin silik ötüp, ləwlər, qixlardin teyilip qüxsun...!»

— ibraniy tilida qüxinix bək tæs, baxqa kəp tərjimiliri uqrixi mumkin. Lekin omumiyy mənisi enikki, Xulamit Sulaymanning «muhebbətlixəyli» degən təlipigə inkas qayturup, toluk qəbul qilidu. □ 7:10 «(1-10-ayət) xərhi» — 9-10-ayəttə Xulamit Sulaymanning «muhebbətlixəyli» degən təlipigə inkas qayturup, toluk qəbul qilidu.

Yezilarda tünəp keləyli,□

12 Üzümszarlikka qikixka baldur orundin turayli,
Üzüm tallirining bihlioqan-bihlimioqanlikini,
Qeqəklarning eqiloqan-eqilmioqanlikini,
Anarlarning bərk urəqan-urmioqanlikini kərəyli;
Axu yərdə muhəbbətlirimni sanga
beqixlaymən.

13 Muhəbbətgüllər axu yərdə öz purikini puri-
tidu;
Ixiklirimiz üstidə hərhil esil mewə-qiwilər bar-
dur;
Yengi həm konimu bardur;
Sən üqün ularni toplaş təyyarlidim, i
səyümlüküm!»□

8

Dawami — Xulamit səzini dawamlaxturidu

1 «Ah, apamning kəksini xorioqan inimdek bol-
sang'idi!

Seni talada uqritar bolsam, səyəttim,

□ 7:11 «**I səyümlüküm, keləyli, Etizlarəqa qikayli; Yezi-
larda tünəp keləyli,...**» — Xulamitning öz yurtini yənə
kərgüsi, xu yərdə Sulayman bilən dalada muhəbbətləxküsi bar
idi. 12-13-ayətnimu kəring. □ 7:13 «**Muhəbbətgüllər axu
yərdə öz purikini puritidu**» — «muhəbbətgül» degən gül jinsiy
muhəbbətni qozəydiyəqan birhil gül. «**ixiklirimiz üstidə
hərhil esil mewə-qiwilər bardur, ...sən üqün ularni toplaş
təyyarlidim, i səyümlüküm!**» — Qanaanda (Pələstində)
həklər «ixik üsti»diki bir jəza üstidə hərhil mewə-qewilərnı
səqləydu.

Wə heqkim meni kəmsitməytti. □

² Mən seni yetəkləytdim,
Apangning öyigə elip kirətdim;
Sən munga təlim berətding;
Mən sanga tetitku xarabidin iqlüzətdim;
Anarlirimning xərbitidin iqlüzətdim. □

³ Uning sol qoli bexim astida bolatti,
Uning ong qoli meni silaytti!».

⁴ «Silərgə tapilaymənki, i Yerusaleml kızliri —
«Uning wəqit-saiti bolmıoquqə,
Silər muhəbbətni oyoqatmanglar,
qozoqimanglar!» □

*On ikkinqi oylinix — Yezilaroqa, yəni Galiliyəgə
boloqan səpər {8:5-8:7} ••• Xulamitning yurtidiki*

□ **8:1 «Ah, apamning kəksini xorioqan inimdək bolsang'idi! Seni talada uqrıtar bolsam, səyətdim, wə heqkim meni kəmsitməytti»** — Pələstində aqa-ukining özara amraklıqini oquq ipadilixi, səyüxi normal əhwal. Axıq-məxuxlarning xundək qilixi əyiblik dəp qaraloqəqə, Xulamit «Sulaymanni inimdək bolsidi!» dəp tiləydu. □ **8:2 «Sən munga təlim berətding»** — Xulamit Sulaymanning danalıqidin ortaklaxmaqci. Yerusalemdiki ordida turoqanda Sulayman aldirax boloqəqə muxundək pürsət az bolatti. Apisining öyidə bolsa dəhlilər az bolidu. Ərning ayalıqə bilim, danalıqni axurux pürsitini yaritix məs'uliyiti bar. «Sən munga təlim berətding» degənnıng baxqə birhil tərjimisi: «Xu yərdə apam munga əgətkən». **«Mən sanga tetitku xarabidin iqlüzətdim; anarlirimning xərbitidin iqlüzətdim»** — bəlkim Xulamitning apisi inisini emitkəndək (1-ayət), Sulaymanoqə əmqək saloqusi barlıqini bildüridu. □ **8:4 «...silər muhəbbətni oyoqatmanglar, qozoqimanglar!»** — yaki «...uni baldur oyoqatqininglar, qozoqioqininglarning nemisi?!».

kizlar awwal sөzlөydu — uni tonumay qalidu

⁵ «Daladin qikiwatkan bu zadi kim?

Өz sөyümlükigə yөlinip?»

«Mən alma dərihi astida seni oyoqatkanidim;
Axi yərdə apang toloqax yəp seni dunyaoqa qikaroqanidi;
Axi yərdə seni tuoqquqi toloqax yəp seni qikaroqanidi».□

Xulamit Sulaymanoqa sөz qilidu

⁶ «Meni kenglunggə möhürdək,
Bilikinggə möhürdək baskaysən;
Qünki muhəbbət ölumdə küküktür;
Muhəbbətning kizöqinixi təhtisaradək rəhimsiz;

□ **8:5 Daladin qikiwatkan bu zadi kim? Өz sөyümlükigə yөlinip?»** — Xulamit əsliy toyoqa baroqan yol bilən kaytip kelidu. Ular Yerusalemdin yeriha xəhridiki yol bilən qikip Iordan dəryasi jilöjisini boylap qөл-bayawandin ötүp Xunəmgə kaytidu. Qөл-bayawanning issiki bilən u Sulaymanoqa yөlinip mangidu. U xunqə özgərgənki, yurttikilər uni tonumay qalidu. Xunga bu sөzlər Xulamitning yurtidiki kizlarning degini bolsa kerək. **«Mən alma dərihi astida seni oyoqatkanidim; axu yərdə apang toloqax yəp seni dunyaoqa qikaroqanidi; axu yərdə seni tuoqquqi toloqax yəp seni qikaroqanidi»** — bu sөzləni Sulayman Xulamitka eytidu. Sulayman bəkim birinqi ketim (padiqining kiyapitidə) dəl muxu alma dərihi astida Xulamitni uhlawatkan petidə uqratkanlığını əsləydu. Xu alma dərihi dəl Xulamitning apisi uni tuoqan jay idi. «Mən alma dərihi astida seni oyoqatkanidim» — Muxu «oyoqitix» həm uyqudin oyoqitixnimu, muhəbbətkə oyoqitixnimu kərsətsə kerək. Sulayman bilən Xulamit Xulamitning həyati baxlanoqan dəl xu jayda («alma dərihi astida) əzara təwəndiki əhdə (6-ayət) bilən baqlixidu.

Uningdin qikқан ot uqқunliri,
 — Yahning dəhxətlik bir yalқunidir!□
 7 Kəp sular muhəbbətni əgürəlməydu;
 Kəlkünlər uni ətərk qılalmaydu;
 Birsı: «Əy-təəllukatlırimning həmmisini berip
 muhəbbətkə eriximən» desə,
 Undaқта u adəm kixining nəziridin pütünləy
 quxüp ketidu».■

*On üqinqi oylinix — Xulamitning yurtioqa,
 əyigə qayitip kelixi. Xulamit kiqik singlisi
 tooqruluk ikki akisioqa səz qilidu {8:8-8:14}.
 Xulamit ikki akisioqa səz qilidu*
 8 «Bizning kiqik singlimiz bardur,
 Birəқ uning kəksi yəқtur;
 Singlimizəqa əlqilər kəlgən künidə biz uning
 üqün nemə qilimiz?»□

Ikki akisi jawab beridu
 9 «Əgər u sepil bolsa,

□ **8:6 «Meni kənglūnggə mēhürdək, bilikinggə mēhürdək
 baskaysən..»** — xərhi: Padixah əz mēhüridin həqқаған
 ayrılmaydu. Mēhüri bolsa adəttə altun-gəhərdin yasaloған
 bolup, intayin kimmətlilik nərsə idi. Hər bir nərsə üstigə mēhür
 baskanning mənisi «bu meningki» degən bolidu, əlwəttə. Xu-
 lamit əzining Sulaymandin hərgiz ayrılməslikini halaydu, əzini
 aləmgə: «mən Sulaymannikidurmən» dəp ispatlımaqçı bolidu.
«muhəbbət... Yahning dəhxətlik bir yalқunidir!» —
 «Yah» — «Yahwəh», yəni Pərwərdigarning namining kışka xəkli.
 ■ **8:7** 1Kor. 13:8 □ **8:8 «(8-ayət) xərhi»** — Xulamit kiqik
 singlisi üqün ənsirəydu. U yatlık boləuqə қандақ қилип uni pak
 saқлаx kerək? Muxu soal tooqruluk oylioqanda bəlkim əzining
 yaxlık waқitlirini əsləydu.

Biz uningqa kümüx munar salimiz;
 Əgər u ixik bolsa,
 Biz uni kedir tahtaylar bilən qaplaymiz».□

Xulamit söz qilidu

¹⁰ «Əzüm bir sepildurmən,
 Həm mening köksilirim munarlardəktur;
 Xunga mən uning köz aldida hatirjəmlilik tapqan
 birsidək boldum».□

Xulamit sözini dawam qilidu

¹¹ «Sulaymanning Baal-Hamonda üzümzari bar
 idi,
 Üzümzarini baqlawənlərgə ijarigə bərdi;
 Ularning həmmisi mewisi üqün ming tənggə
 apirip berixi kerək idi;
¹² Əzümning üzümzarim mana mening aldimda
 turidu;
 Uning ming tənggisi sanga bolsun, i Sulayman,

□ **8:9 «(9-ayət) xərqi»** — muxu ayəttə Xulamitning ikki akisi uning soaliqa (8-ayət) jawab beridu. Ularning singlisi özini asraydioqan, nomus qilidioqan qiz bolsa («sepil bolsa»), undakta akiliri uni mukapatlaydu. Biraq əgər u nomusni saqlimaydioqan, hətərlik yoloqa qikmaqqi bolsa («ixik bolsa»), akiliri uni pəwqul'addə qooqdaydu. □ **8:10 «10-ayət xərqi»** — Xulamit dərəkə «sepil» idi — baxqılarning ezitqulukliriqa toluk qidioquqilik bar idi, u pütünləy nomusi bilən ötkənidi. Özini pak saqlıoqaqka u Sulaymanning əhdisini qobul qilixka tolimu təyyar idi. U hazır bəlkim ikki akisi əslı özıgə yürgüzgən qattıq muamilining zərürlükini kərüp yetixi mumkin idi. U sayısız üzümzarda ıxlıgəndə «ezıqturuluxning ehtimalı» az idi; sayısı bolıqan mewilik dərəhliri arısıda ıxlıgən bolsa, yaman nıyətlik adəm tərıpıdın ezıqturulux ehtimalı bar bolattı.

Xuningdæk ikki yüz tænggæ mewisini
bakquqilaroqa bolsun».□

Sulayman Xulamitqa söz qilidu

¹³ «Høy baqlarda turquqi,
Həmrahlar awazingni angliqusi bar;
Mangimu uni anglatkuzoqaysen».□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

¹⁴ «I sөyümlüküm, tez bolə,
Jərən yaki yax buqidək bol,
Tetitkular taoqliri üstidə yügürüp!»□

□ **8:12 «11-12-ayət xərhi»** — 11-12-ayət: bu ayətlərdə Xulamit özining Sulaymanoqa toluk mənsub ikənlikini təkitleydi. U özini Sulaymanoqa beoixliqan bir üzümzarqa ohxitidu. Sulaymanning barliq üzümzarlirini bakquqilar özige tegixlik in'amoqa erixidu, əlwəttə. Xuningoqa ohxax Xulamit hazır Sulaymandin ikki akisi üqün tegixlik in'am berixini soraydu. Qünki ular uni nomusqan kilip toy kiloquqə uningdin həwər elip kəlgənidi. 12-ayət: «Əzümning üzümzarim mana mening aldimda turidu» degən sözlər Xulamitning öz xəhsini Sulaymanoqa beoixliqini pütünləy ihtiyarən, pütünləy ərkinlik bilən boldi, dəp ipadiləydi həm təkitleydi. Ərkinlik mana muhəbbətning ayrılmas bir qismidir. □ **8:13 «13-ayət xərhi»** — Xulamitning kona dostliri (həmrahlar) bəlkim uningdin nahxa eytixni tələp qilidu. Sulaymanningmu angliqusi kelidu. Xulamit nahxa eytip sirtka qikip, Sulaymanni təwəndikidək qakiridu. □ **8:14 «Tetitkular taoqliri üstidə yügürüp!»** — yaki «Yetitku esümlük taoqliri üstidə yügürüp!».

Mukeddes Kalam (yāngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5